

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ LIETUVOS KALĖJIMŲ TARNYBĄ¹

2023-04-17 Nr. 4D-2023/1-57
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė 2023-01-19 kontrolierė gavo X (toliau – Pareiškėjas) skundą dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos (toliau ir – LKT) pareigūnų veiksmų (neveikimo) nagrinėjant jo skundus.

2. Pareiškėjas skunde (toliau – Skundas) nurodo, kad:

2.1. kreipėsi su skundu į baudmės atlikimo vietos administraciją dėl to, kad negavo jam priklausančio maisto daavinio; Pareiškėjas prašė peržiūrėti vaizdo kamerų ir vaizdo registratorių įrašus, kuriuose užfiksuotas maisto dalinimas, bei pripažinti pagrįstu jo skundą, tačiau vaizdo įrašai nebuvo patikrinti, budėję pareigūnai nebuvo apklausti, aplinkybės iš esmės nebuvo iširtos, o pateiktas atsakymas yra neteisėtas ir nepagrįstas;

2.2. kreipėsi su skundu į Lietuvos kalėjimų tarnybą ir nurodė, kad Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administracija netinkamai išnagrinėjo jo skundą bei priėmė nepagrįstą ir neteisėtą sprendimą. Lietuvos kalėjimų tarnyba 2023-01-12 pateikė atsakymą, kuriuo jo skundas atmestas.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolierės prašo iširti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierė 2023-01-26 raštu Nr. 4D-2023/1-57/3D-207 kreipėsi į Lietuvos kalėjimų tarnybos direktorių prašydama paaiškinti Skunde aprašytas aplinkybes. 2023-02-27 Seimo kontrolierė gavo Lietuvos kalėjimų tarnybos 2023-02-27 raštą Nr. 1S-1209 kuriame nurodoma:

4.1. „Nuteistasis X, atlikdamas baudmę Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje, dėl maitinimo rašė šiuos skundus / prašymus: Nr. 70(6)-2685, Nr. 70(6)-2682; Nr. 70(6)-3380; Nr. 72(7-8)-2443; Nr. 72(7-8)-3180; Nr. 72(7-8)-3261. Į šiuos skundus / prašymus pateikti atsakymai:

¹ Dabartinė Lietuvos kalėjimų tarnyba iki 2023-01-01 buvo vadinama Lietuvos kalėjimų departamentu prie Teisingumo ministerijos, o Lietuvos kalėjimų tarnybos Pravieniškių 1-asis kalėjimas buvo vadinamas Pravieniškių 2-aisiais pataisos namais-atvirąja kolonija. Tiriant Skundą nagrinėjamos ir iki 2023-01-01 įvykusios aplinkybės, tačiau pažymos tekste vartojami dabartiniai institucijų pavadinimai, Skundo citatose tekstas (taip pat ir pavadinimai) nekoreguojamas.

Nr. 7-4499; Nr. 7-5152; Nr. 7-6160; Nr. 7-7058; Nr. 7-7020“;

4.2. „Per paskutinius šešis mėnesius valgyklose nustatyti pažeidimai: pienas „A“ netinkamos kokybės – pienas sugižęs, pakuotės išpūstos; supuvę pomidorai; netinkamai termiškai apdorota silkė. Visais atvejais netinkamas maistas operatyviai buvo pakeistas į tinkamos kokybės maisto daivinius. Paslaugos teikėjas informuotas apie nustatytus pažeidimus“.

4.3. „Informuojame, kad Tarnybinių vaizdo registratorių naudojimo tvarkos aprašo, patvirtinto Kalėjimų departamento direktoriaus 2021-02-03 įsakymu Nr. V-43, 1 p. nustatyta, jog tarnybiniai vaizdo registruatoriai (mobilūs prietaisai, galintys įrašyti vaizdą ir garsą) Kalėjimų departamentui pavaldžiose laisvės atėmimo vietų įstaigose naudojami siekiant užtikrinti įstaigos darbuotojų saugumą, suimtujų (nuteistųjų) ir kitų asmenų apsaugą ir priežiūrą, jų pareigų ir draudimų vykdymo kontrolę bei nustatytų suėmimo vykdymo ir bausmės atlikimo užtikrinimo priemonių, režimo reikalavimų laikymąsi, taip pat užtikrinant turto apsaugą įstaigose <...>. Pareigūnai nustatę režimo pažeidimus, privalo juos fiksuoti rašytiniais tarnybiniais pranešimais, o vaizdo registruatoriai gali būti naudojami kaip pagalbinė priemonė. Tokiu būdu vykdomos režimo užtikrinimo priemonės, teisės bei režimo pažeidimų prevencija ir atskleidimas“.

4.4. Lietuvos kalėjimų tarnyba 2022-12-15 gavo Pareiškėjo 2022-12-10 skundą (reg. 2022-12-15 Nr. 2G-3508) dėl Pravieniškių 1-ojo kalėjimo atsakymo į jo skundą teisėtumo ir pagrįstumo.

Lietuvos kalėjimų tarnyba 2023-01-12 atsakyme Nr. 2S-47 Pareiškėjui nurodė, kuo vadovaujantis organizuojamas nuteistųjų maitinimas, įvertino Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administracijos atsakymą dėl Pareiškėjo skundo išnagrinėjimo. LKT Pareiškėjui dar kartą paaiškino, kad maistas jam, paties prašymu, tiekiamas VŠĮ „B“ teikiamuose keičiamuose daugkartiniuose induose ir paimdamas maistą Pareiškėjas maisto dalintojui turi sugrąžinti ankstesnio maitinimo metu duotus indus, kad jie būtų išplauti, tačiau jis to nepadaro. Nuteistajam buvo išaiškinta, kad vadovaujantis tuo metu galiojusių Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 18 priedu, nuteistiesiems leidžiama įsigyti ir turėti plastikinius arba medinius stalo indus (lėkštė, šaukštas, puodukas, šakutė, peilis). Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administracija nuteistiesiems vieną kartą išduoda plastikinių indų kompleksus, nors teisės aktai tokios prievolės įstaigai nenustato. Maistas nuteistiesiems patiekiamas paslaugos teikėjo induose, tačiau stalo įrankiai nuteistiesiems neteikiami, nuteistieji turi naudoti savo įrankius ir puodelį. Atsakyme nurodoma, kad vaizdo stebėjimas vaizdo registruatoriais yra vykdomas nuolat, tad maisto pateikimas ir keičiamų indų kaita taip pat yra stebima. Lietuvos kalėjimų tarnyba padarė išvadą, kad Pareiškėjas yra aprūpinamas keičiamais indais, visavertis maistas patiekiamas kiekvieną maitinimą ir indai pakeičiami po kiekvieno maitinimo.

Pareiškėjui buvo išaiškinta tarnybinių vaizdo registratorių naudojimo tvarka bei nurodyta, kad Lietuvos kalėjimų tarnyba skundo tyrimo metu neturėjo techninių galimybių peržiūrėti vaizdo įrašų. Nuteistajam nurodyta, kad tai, jog jo netenkina skundžiamo rašto turinys, niekaip nesuponuoja atsakymo nepagrįstumo ir jo skundas laikomas nepagrįstu. Pareiškėjui paaiškinta atsakymo apskundimo tvarka.

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

5. *Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacijos Rec(2006)2 valstybėms narėms dėl Europos kalėjimų taisyklių* (toliau – Europos kalėjimų taisyklės):

22.1 papunktis – „Kiekvienam kaliniui turi būti pateikiamas pilnavertis maistas, atitinkantis jų lytį, amžių, sveikatą, fizinę būklę, religiją, kultūrą ir jų darbo pobūdį.“

22.3 papunktis – „Maisto paruošimas ir pateikimas turi atitikti higienos reikalavimus“.

22.4 papunktis – „Kaliniai turi būti maitinami 3 kartus per dieną, tarp kiekvieno maitinimo nustatant racionalių intervalus.“

6. *Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso* (toliau – BVK) (akto redakcija, galiojusi

iki 2023-01-01):

173 straipsnis – „1. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos reikiamos gyvenamųjų patalpų ir buitines sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. [...] 5. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantys nuteistieji gauna maisto pagal fiziologines mitybos normas ir, kiek tai įmanoma, atitinkančio jų religinius įsitikinimus, o nuteistieji, kuriems pagal gydytojų išvadas paskirtas racionalus maitinimas, – pagal racionalaus maitinimo normas. Maistu šie nuteistieji aprūpinami nemokamai.“

7. Viešojo administravimo įstatymo (toliau ir – VAI):

2 straipsnis – „5. Administracinis sprendimas – teisės aktų reglamentuotu būdu ir (ar) forma išreikšta vienkartinė viešojo administravimo subjekto valia dėl teisės taikymo, privaloma ir skirta konkrečiam asmeniui ar individualiai apibrėžtai asmenų grupei“.

3 straipsnis – „5) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį; [...] 9) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs“.

10 straipsnis – 1. Administracinius sprendimus priimti turi teisę tik viešojo administravimo subjektai, turintys šio įstatymo nustatyta tvarka jiems suteiktus įgaliojimus. 2. Privalomus reikalavimus asmenims nustato tik teisės aktų pagrindu priimti administraciniai sprendimai. 3. Viešojo administravimo subjektai administracinius sprendimus gali priimti savo iniciatyva arba gavę asmenų prašymus ar skundus. 4. Viešojo administravimo subjektas administracinį sprendimą dėl asmens prašymo ar skundo turi priimti per 20 darbo dienų nuo tokio prašymo ar skundo gavimo dienos. Jeigu prašymas ar skundas gautas po darbo valandų, poilsio ar šventės dieną, jo gavimo diena laikoma po jos einanti darbo diena. Kai dėl objektyvių priežasčių per šį terminą administracinis sprendimas negali būti priimtas, viešojo administravimo subjektas šį terminą gali pratęsti ne ilgiau kaip 10 darbo dienų. Asmeniui apie tokį termino pratęsimą per 5 darbo dienas nuo sprendimo pratęsti terminą priėmimo dienos pranešama raštu ir nurodomos pratęsimo priežastys. 5. Administraciniame sprendime turi būti nurodyta:

- 1) administracinį sprendimą priėmusio viešojo administravimo subjekto pavadinimas;
- 2) administracinio sprendimo data;
- 3) administraciniam sprendimui suteiktas registracijos numeris;
- 4) atliekamas tvarkomasis veiksmas arba asmenims nustatytos teisės ir (ar) pareigos;
- 5) administracinio sprendimo teisinis ir faktinis pagrindas ar kitos administraciniam sprendimui įtakos turėjusios aplinkybės;
- 6) administracinio sprendimo motyvai;
- 7) administracinio sprendimo apskundimo tvarka, nurodant konkrečią skundą nagrinėjančią instituciją ar įstaigą, skundo padavimo terminą ir teisės aktą, reglamentuojantį apskundimo tvarką;
- 8) administracinį sprendimą priėmusio asmens vardas, pavardė ir pareigos.

6. Administracinis sprendimas turi būti pasirašytas jį priėmusio pareigūno, valstybės tarnautojo, kito įstatymų nustatyta specialų statusą turinčio fizinio asmens arba viešojo administravimo subjekto vadovo, jo pavaduotojo ar įgalioto asmens. Kai administracinis sprendimas priimamas naudojantis valstybės informacinėmis sistemomis, sprendimo pasirašymui prilyginamas patvirtinimas (autorizavimas) valstybės informacinėje sistemoje“.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

8. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) sprendimuose, be kita ko, nurodyta:

8.1. „[...] gero administravimo (atsakingo valdymo) principas apima ir asmens teisę į pagrįstą (faktais ir teisės normomis) bei motyvuotą administracinį sprendimą (VAĮ 8 str. 1 d.) (2012 m. gegužės 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A602-2112/2012)“.

8.2. „Individualus administracinis aktas, kuriame pakankamai išsamiai nėra nurodomos aplinkybės ir teisės normos, kuriomis yra grindžiamas teisės aktas, neišaiškinama jo apskundimo tvarka, neatitinka ir gero viešojo administravimo principo. Gero viešojo administravimo principas įpareigoja viešojo administravimo subjektą, priimant sprendimą, jame nurodyti faktinių aplinkybių bei teisės normų, kurių pagrindu priimtas sprendimas, visumą (2013 m. gegužės 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A444-878/2013)“.

8.3. „Viešojo administravimo subjektas, priėmęs neigiamas pasekmes sukeltą sprendimą, turi pareigą jį pagrįsti tiek teisiniais, tiek fakciniais argumentais, t. y. nurodyti priežastis, lėmusias neigiamą sprendimą priėmimą (2018 m. rugpjūčio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-4498-520/2018)“.

8.4. LVAT 2016 m. birželio 1 d. praktikos, taikant VAĮ normas, apibendrinime yra nurodęs: „Atsakingo valdymo (gero administravimo) principas, be kita ko, įtvirtina viešojo administravimo subjekto pareigą imtis aktyvių veiksmų vykdant administracinę procedūrą [...]. Iš gero administravimo principo išplaukia, kad valstybės institucijos, priimdamos administracinius sprendimus (vykdydamos valdžios funkcijas), privalo dirbti rūpestingai ir atidžiai, veikti taip, kad administracinėje procedūroje būtų laikomasi visų teisės aktų nuostatų. Pagal gero administravimo principą valstybės institucijos turi vykdyti procedūrą nešališkai ir objektyviai [...].“

Tyrimo išvados

9. Pareiškėjas Skunde rašė, kad kreipėsi į administraciją su skundu dėl to, kad negavo jam priklausančio maisto daiktų. Pareiškėjo skundas buvo atmestas, todėl gautą atsakymą jis apskundė Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriui, tačiau jo skundas vėl buvo pripažintas nepagrįstu.

10. Pareiškėjo skundo tyrimo metu buvo nustatyta, kad nuteistasis 2022-11-11 pateikė skundą Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administracijai, nurodydamas, kad tą dieną negavo pietų, nes maisto dalintojas neturėjo, kur įdėti jam skirtą maistą. Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administracija į Pareiškėjo skundą 2022-12-09 pateikė atsakymą ir nurodė, kad maistas jam visada tiekiamas tris kartus per parą keičiamuose induose, tai yra, gaudamas maistą jis turi atiduoti nešvarius ankstesnio maitinimo indus. Pareiškėjui buvo paaiškinta maitinimo tvarka, nurodyti tai reglamentuojantys teisės aktai bei konstatuota, kad atlikus tyrimą nebuvo patvirtintos jo skundo aplinkybės.

Pareiškėjas 2022-12-10 su skundu kreipėsi į Lietuvos kalėjimų tarnybos direktorių, prašydamas įvertinti Pravieniškių 1-ojo kalėjimo atsakymo teisėtumą ir pagrįstumą. LKT 2023-01-12 atsakyme išsamiai išaiškino maitinimo organizavimo tvarką Pravieniškių 1-ajame kalėjime, įvertino 2022-12-09 atsakymo teisėtumą ir pagrįstumą bei atmetė Pareiškėjo skundą.

11. Viešojo administravimo subjektas (nagrinėjama atveju – LKT), pagal jam suteiktus įgaliojimus galintis spręsti asmens prašyme / skunde nurodytas problemas, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų įstatymo viršenybės, išsamumo ir objektyvumo principų, kurie reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį.

Viešojo administravimo subjektas taip pat yra saistomas gero viešojo administravimo principo, kuriuo įgyvendinama Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, jog visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, reikalavimų. Atsakingo valdymo (gero viešojo administravimo) principas įtvirtina viešojo administravimo subjekto pareigą imtis aktyvių veiksmų vykdant administracinę procedūrą, dirbti rūpestingai ir atidžiai, veikti taip, kad

administracinėje procedūroje būtų laikomasi visų teisės aktų nuostatų (šios pažymos 8 punktas), tarp jų, ir nuostatų, susijusių su skundų nagrinėjimu iš esmės.

VAĮ 10 straipsnyje numatyta, kad viešojo administravimo subjektas administracinį sprendimą dėl asmens prašymo ar skundo turi priimti per 20 darbo dienų nuo tokio prašymo ar skundo gavimo dienos.

Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjui į jo skundus buvo atsakyta per teisės aktuose nustatytą terminą, atsakymai pagrįsti ir motyvuoti, atliktas aplinkybių tyrimas, nurodyta atsakymų apskundimo tvarka.

12. Nuteistųjų aprūpinimą maistu reglamentuoja Bausmių vykdymo kodekso nuostatos. BVK nurodoma, kad arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantys nuteistieji gauna maisto pagal fiziologines mitybos normas ir, kiek tai įmanoma, atitinkančio jų religinius įsitikinimus, o nuteistieji, kuriems pagal gydytojų išvadas paskirtas racionalus maitinimas, – pagal racionalaus maitinimo normas. Būtinybė užtikrinti tinkamą nuteistųjų maitinimą taip pat įtvirtinta ir tarptautiniuose teisės aktuose. Europos kalėjimų taisyklėse numatyta, kad kiekvienam kalinamam asmeniui turi būti pateikiamas visavertis maistas, atitinkantis jų lytį, amžių, sveikatą, fizinę būklę, religiją, kultūrą ir jų darbo pobūdį, maisto pateikimas turi atitikti higienos reikalavimus, kaliniai turi būti maitinami 3 kartus per dieną.

Pažymėtina, kad tiek Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administracija, tiek Lietuvos kalėjimų tarnyba, tirdami Pareiškėjo skundo aplinkybes, nenustatė Pareiškėjo maitinimo tvarkos pažeidimų ir konstatavo, kad jis kiekvieną dieną tris kartus per dieną gauna priklausantį maisto davinį. Atsakymuose nurodoma, kad maitinimo procesas yra nuolat kontroliuojamas ir stebimas, be to, prie sklandaus maisto dalinimo proceso turi prisidėti ir pats nuteistasis, laikydamasis indų atidavimo tvarkos.

13. Apibendrinant išdėstytas aplinkybes, darytina išvada, kad Lietuvos kalėjimų tarnyba Pareiškėjui į jo skundą atsakė motyvuotai ir išsamiai, atsakymas pagrįstas teisės aktų nuostatomis, atliktas faktinių aplinkybių tyrimas, todėl Skundas dėl galimai netinkamai išnagrinėto skundo atmestinas.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAS

14. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia:

X skundą dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su skundo nagrinėjimu, **atmesti**.

Seimo kontrolierė

Erika Leonaitė